

Η ποιότητα της δημοκρατίας μέσα στο σύνταγμα

Συμεών Μαυρίδης, Δρ. Κοινωνικής-Διοίκησης και Πολιτικής Επιστήμης ΔΠΘ – Δικηγόρος,
Μεταδιδακτορικός ερευνητής ΔΠΘ
s.mavridis@hotmail.com

Το σύνταγμα της Ελλάδας βρίσκεται στην κορυφή των κανόνων δικαίου από άποψη τυπικής ισχύος και καθορίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα καθώς και τις σχέσεις οργάνωσης και λειτουργίας της πολιτείας. Βασικός πυρήνας του συντάγματος αποτελεί η δημοκρατία καθώς «θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία» (άρ. 1 παρ. 2 Σ.). Εντός μιας δημοκρατίας κρίσιμο στοιχείο θεωρείται η συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων σε όσο το δυνατόν περισσότερα ζητήματα. Η συμμετοχή των πολιτών στην εκλογική διαδικασία δημιουργεί το πλαίσιο άσκησης της νόμιμης εξουσίας. Ακολουθώντας, από τη μελέτη της εξουσίας οδηγούμαστε αναπότρεπτα στις αποδεκτές μορφές και τους τρόπους άσκησης της, δηλαδή στην έννοια του δημοκρατικού πολιτεύματος που εδράζεται στην ισότητα και στη λαϊκή κυριαρχία (Μανωλεδάκης 2005:54).

Δεδομένης της μέγιστης σημασίας των κανόνων δικαίου του συντάγματος, το βάρος των αναλύσεων μετατοπίζεται στην αρχική θέσπιση των συνταγμάτων, δηλαδή στην άσκηση πρωτογενούς συντακτικής εξουσίας καθώς και στη δυνατότητα αναθεώρησής τους μέσω της δευτερογενούς αναθεωρητικής λειτουργίας. Το σύγχρονο όμως ελληνικό σύνταγμα είναι ανελαστικό και αυστηρώς τυπικό. Ο λαός είναι πρακτικά αμέτοχος στις διαδικασίες κατάρτισης των συνταγμάτων, δεν τα επικυρώνει με δημοψηφίσματα, ούτε συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία της αναθεώρησης (άρ. 110 Σ.). Δηλαδή, δεν υπάρχει απόλυτη δημοκρατία βάσει της οποίας ο λαός «δύναται να προβαίνει σε συνολική αναθεώρηση του συντάγματος» αλλά περιορισμένη δημοκρατία στην οποία «ο λαός, αυτοπεριοριζόμενος, ψηφίζει σύνταγμα στην αναθεώρηση του οποίου θέτει όρια» (Κοϊμτζόγλου 2005:53).

Το βασικό πρόβλημα ως οφθαλμαπάτη έγκειται στο γεγονός ότι ενώ το πρώτο σύνταγμα ψηφίζεται από τη βουλή δεν επικυρώνεται από το λαό κατά άρθρο ξεχωριστά. Αυτή η πρακτική έχει ως αποτέλεσμα ένας μικρός αριθμός ανθρώπων (όπως είναι για παράδειγμα οι τότε βουλευτές) να δεσμεύουν για ολόκληρες δεκαετίες έναν ολόκληρο πληθυσμό με διατάξεις που απέχουν, συν τω χρόνω, κατά πολύ από το λαϊκό αυθεντικό αισθητήριο αλλά και από τις σύγχρονες εξελίξεις. Ταυτόχρονα, πολλές συνταγματικές διατάξεις χρίζονται ως αιώνιες, δηλαδή ως μη αναθεωρητέες, οι υπόλοιπες δε είναι εξαιρετικά δύσκολο να μεταβληθούν.

Επομένως, η *Θεία συνταγματική αιωνιότητα* συμπορεύεται λανθασμένα με το τέλος της πολιτειακής οργάνωσης τη στιγμή που το τέλος της ιστορίας του Φράνσις Φουκουγιάμα έχει διαψευστεί. Ακόμα, η ακαμψία προσαρμογής του δημοκρατικού αισθητηρίου των συνταγμάτων με τις κοινωνικές εξελίξεις απασφαλίζουν διαρκώς διόδους αυθεντικής επαναστατικής δράσης μέσα σε αυτοαποκαλούμενες δημοκρατίες (βλ. Δημοκρατία της Τυνησίας, Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου, Αραβική Δημοκρατία της Συρίας κ.ά.). Δηλαδή, εντός δημοκρατιών όπου έχουν θεσπιστεί συντάγματα ξεσπούν βίαια επαναστατικά κινήματα. Με απλά λόγια, η ύπαρξη ενός συντάγματος και ο τίτλος μιας χώρας ως δημοκρατίας δεν σηματοδοτεί τη δημοκρατία ενώ επιπροσθέτως ελλοχεύει περίπτωση βίαιης λαϊκής αντίδρασης λόγω ακριβώς του ευτελισμού της ποιότητας της δημοκρατίας (βλ. πορτοκαλί επανάσταση).

Στην Ελλάδα, το έλλειμα δημοκρατίας έγινε εμφανές με την επίταση της ηθικο-οικονομικής κρίσης, ιδίως μετά το 2009, καθώς η χώρα «αναγκάστηκε» να εκχωρεί διαρκώς κομμάτια της κυριαρχίας και της πολιτικής αυτοτέλειάς της, σε υπερεθνικούς και εξωθεσμικούς φορείς! Η συγκεκριμένη ασυμβατότητα μεταξύ συνταγματικής θεωρίας και καθημερινής βίωσης της δημοκρατίας γρήγορα

δέχτηκε τα πυρά της επιστήμης. Η παρούσα εργασία αποσκοπεί να διερευνήσει πώς η συνταγματική ακινησία επηρεάζει την πραγματική εμπέδωση της δημοκρατίας στην Ελλάδα καθώς και τους τυχόν τρόπους υπέρβασης της συνταγματικής αγκύλωσης μεταξύ θεωρίας και καθημερινής πραγματικότητας.

Βιβλιογραφία

Βιδάλης Τ. (2015) *Ο Πολίτης Πρόεδρος. Γιατί πρέπει να αλλάξουμε πολίτευμα*, Αθήνα: Παπαζήση.

Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων (2009) *Προσωπικότητες της Πολιτικής και της Επιστήμης 2 - Αλέξανδρος Σβώλος*, Αθήνα: Επτάλοφος Αβεε.

Κασιμάτης Γ. (2013) 'Έχουμε δημοκρατία ... χωρίς δήμο', *Ελευθεροτυπία*, 3.2.2013, σελ. 9.

Καστοριάδης Κ. (2006) *Ο πολιτικός του Πλάτωνα*, Αθήνα: Πόλις.

Κατρούγκαλος Γ. (2013) 'Συντακτική ή Αναθεωρητική;', *Η Αυγή*, 10.03.2013.

Κοϊμτζόγλου Ι. (2005) *Στοιχεία Δημοσίου Δικαίου*, γ' εκδ., Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Κοντιάδης Ξ. (2015) *Το ανορθολογικό μας Σύνταγμα. Γιατί απέτειχαν οι πολιτικοί θεσμοί;*, Αθήνα: Παπαζήση.

Μάνεσης Αρ. (1980) 'Το πρόβλημα της ασφάλειας του κράτους και η ελευθερία', *Συνταγματική θεωρία και πράξη*, τόμος Ι, σελ. 390-417, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Μανωλεδάκης Ι. (2005) 'Δημοκρατία - Ελευθερία - Ασφάλεια. Το τρίπτυχο της ιδανικής πολιτείας', σε Τιμητικό τόμο Ι. για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, *Δημοκρατία - Ελευθερία - Ασφάλεια*, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Πολίτης Γ. (2004) *Το δικαίωμα της πολιτικής ανυπακοής και η φιλοσοφία του John Locke*, Αθήνα: Έννοια.

Ρουσσώ Ζ. [1762] (2004) *Το Κοινωνικό Συμβόλαιο ή Αρχές Πολιτικού Δικαίου*, Αθήνα: Πόλις.

Σαβιάνο Ρ. (2013) *Ο αγώνας συνεχίζεται*, Αθήνα: Πατάκη.

Σπυρόπουλος Φ. (1987) *Το δικαίωμα αντίστασης κατά το άρθρο 120 παρ. 4 του Συντάγματος*, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Χριστόπουλος Δ. (2014) 'Οι συγκρουσιακές αποχρώσεις των σχέσεων της πραγματικότητας με τους συνταγματικούς κανόνες', *Βήμα*, 26.01.2014.

Χρυσόγονος Κ. (2003) *Συνταγματικό Δίκαιο*, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Χρυσόγονος Κ. (2013) *Η καταστρατήγηση του συντάγματος στην εποχή των μνημονίων*, Αθήνα: Λιβάνη.

Ξερόγλωσση βιβλιογραφία

Agamben G. [2003] (2007) *Κατάσταση Εξαιρέσης: Όταν η «έκτακτη ανάγκη» μετατρέπεται την εξαίρεση σε κανόνα*, Αθήνα: Πατάκη.

Campbell A. H. (1965) 'Obligation and Obendience to Law', *Maccabean Lecture in Juriprudence, Proccedings of the British Academy*, London 1965, pp. 336-355.

Contiades X. (2013) *Constitutions in the Global Financial Crisis - A Comparative Analysis*, Ashgate.